

“AİLE ÇAY BAHÇESİ’NDE ÇOCUK OLMAK”

Araştırma sorusu: Yekta Kopan’ın “Aile ay Bahçesi” adlı yapıtında kurgulanan aile yapısının ana karakter Müzeyyen’in yaşam algısı üzerindeki etkisi nasıl işlenmiştir?

Ders: Türkçe A, Category 1

Sözcük sayısı: 3927

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ.....	3
II. “AİLE ÇAY BAHÇESİ” ROMANINDA KURGULANAN AİLE YAPISI.....	4
II. I. ROMANDA İŞLENEN BABA FİGÜRÜ	4
II. II. ROMANDA İŞLENEN ANNE FİGÜRÜ	6
II. III. ROMANDA İŞLENEN KARDEŞ İLİŞKİSİ.....	7
III. “AİLE” KURGUSUNUN ANA KARAKTER ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI	11
IV. SONUÇ.....	15
V. KAYNAKÇA.....	17

I. GİRİŞ

Bireyin büyüdüğünde sahip olacağı kişiliğın oluşmasında çocukluk ve ergenlik döneminde maruz kaldığı etmenler belirleyicidir. Bu dönemde gelişimi etkileyen önemli öğelerden birisi aile yapısıdır. Aile içerisindeki bireylerin tutumları veya aile içi yalnızlık gibi sorunlar, çocuk gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. “*Ergenlik insanların sosyal gelişimlerinin yüksek düzeyde gerçekleştiği bir dönemdir. Bu dönemde arkadaş ve aile ortamındaki sosyalleşme sürecindeki başarı ergenlerin gelişimi için kritik öneme sahiptir. Bu ilişkilerde başarılı olamayan ergenlerin karşılaştığı en önemli problem yalnızlıktır.*” (Kaya, 12) alıntısında, aile içi iletişim bozukluğunun ve yalnızlığın sağlıklı çocuk gelişimi için bir tehdit oluşturduğu vurgulanmıştır. “*Ebeveyn tutum ve davranışları, bebeğin dünyaya gözlerini açtığı andan yetişkin yaşama kadar kurduğu ilişkilerinde ve hayata bakışında önemli bir temel ve model oluşturmaktadır. Bu açıdan hayatı annesinin gözünden tanımaya başlayan okul öncesi çocukları, diğer kişiler ile kuracağı sosyal ilişkilerin şekillenmesinde “anne” faktörü son derece önemlidir.*” (Özkafacı, 2) alıntısında ise aile yapısı veya aile içi bozuklukların yanında aile fertlerinin tutumlarının da çocuklar üzerinde etkili olduğu ele alınmıştır.

Yekta Kopan’ın “Aile Çay Bahçesi” adlı romanında ele alınan konu, ana karakter Müzeyyen’in roman süresince çocukluk döneminden yetişkinliğe kadarki kişilik gelişimi ve bu gelişmeyi etkileyen dış etmenlerdir. Bu çalışmada romanın kurgusunu oluşturan aile bireyleri, bireyler arasındaki ilişkiler, ailenin yapısı ve bu etmenlerin Müzeyyen üzerindeki etkileri neden-sonuç bağlamında incelenmiştir. Bireyin kişiliğini etkileyen faktörlerden biri, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde içinde bulunduğu aile yapısı olduğu için bu yapının incelenmesi ve Müzeyyen’de yarattığı değişimlerin incelenmesi, romanın anlaşılabilmesini ve bireyin kendi günlük yaşamıyla ilişkilendirilebilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu konunun seçilmesinde, Müzeyyen üzerinden anlatılan aile içi bozuklukların günümüzde yaygın olarak görülmesi ve toplumsal bir sorun oluşturması etkili olmuştur. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, romanda ele alınan aile yapısı ve aile bireylerinin Müzeyyen üzerindeki

etkisi incelenmiş olup sonuç olarak romandaki olay akışı ilerledikçe Müzeyyen için yalnızlık veya toplum içinde tek başına var olamama gibi sorunlar baş gösterdiği görülmüştür.

Roman incelendiğinde, romanın başında kullanılan dil Müzeyyen'in çocuksuluğunu anlatmak için basit ve sadeyken ilerleyen bölümlerinde olayların derinlemesine betimlenmesine olanak sağlamak için daha derinleştirildiği ve edebi yani daha ağırlaştırıldığı görülmüştür. Bunun yanında kelime seçimi de Müzeyyen'in değişen görüşlerini ve olgunluğunu yansıtacak şekilde gelişmektedir. Romanın içeriği ise olay akışı ilerledikçe başlangıçta işlenen konulara kıyasla daha anlaması zor ve soyut konuları içermektedir. Bu değişimler, Müzeyyen'in yaşam algısındaki değişimin değerlendirilmesini sağlamaktadır.

II. "AİLE ÇAY BAHÇESİ" ROMANINDA KURGULANAN AİLE YAPISI

II. I. ROMANDA İŞLENEN BABA FİGÜRÜ

Yekta Kopan'ın "Aile Çay Bahçesi" adlı romanındaki olay akışını doğrudan etkileyen ve ana karakter olan Müzeyyen'in kişiliğini oluşturan ana etmenlerden birisi romanda ele alınan baba figürüdür. Bu figür; romanda ana sorunsallardan biri olan bozuk aile yapısını oluşturma, Müzeyyen'e biçilen aile içi rolünün zamanla değişmesine neden olarak Müzeyyen'in karakterinin olgunlaşmasını sağlama ve bunlara bağlı olarak Müzeyyen'in büyüdükten sonraki kararlarını etkilemesiyle işlevini gerçekleştirmiştir.

Romanda tartışılan aile sorunsalının nedenleri ve sonuçları, romanın başından beri tartışılrsa da yapıt birinci kişi, yani ana karakter olan Müzeyyen'in ağzından yazıldığından bu sorunun esas nedeni ancak karakter büyüdüğünde ve kendisi de bunu anlayabildiği dönemle ikinci zaman kurgusu oluşturularak geriye dönüş tekniğiyle okuyucuya aktarılmaktadır. Verilen ilk örneklerden biri "*Annem, mutfakta bir sandalyeye oturup Nejat Bey'in başka kadınların yatağından gelmesini beklerken de üzülürdüm.*" (Kopan, 58) olup burada romanın genelinden farklı olarak uzun cümleler kullanılmıştır. Bunun amacı ise okuyucuya olayı eksiksiz bir şekilde aktarmaktır. Cümledeki açıklayıcı ve basit anlatım, Müzeyyen'in annesine yakın olduğunu ve küçükken insanların davranışlarının altında yatan nedenleri henüz tamamen kavrayamazken bile babasının annesini aldattığı gerçeğini anlayabildiğini gösterir.

Alıntıdaki başka bir önemli nokta ise romanın geri kalanında da olduğu gibi baba figürüne “baba” gibi bir sözcükle değil ismiyle hitap edilmesidir. Bu, Müzeyyen’in babasını bir “baba” olarak görmediğini ve annesi ile karşılaştırıldığında ona daha uzak olduğunu gösterir. Müzeyyen, ailesindeki bozukluğun yani babasının annesini aldatmasının farkındadır ve bundan dolayı babası ile olan ilişkisi kötüdür, ona karşı soğuktur. “*Babam, (...) pis elleriyle saçlarımı okşadı, beyaz kurdelem bozuldu.*” (Kopan, 19) Müzeyyen’in iç sesi, babasına karşı duyduğu tiksintiyi “pis” sıfatı ile anlatmıştır. Bu düşüncüyü henüz küçükken, tiksinti ve nefret gibi duyguları daha tam anlamıyla kavrayamamışken yansıtması, duygularının ne kadar yoğun ve içten olduğunu kanıtlamaktadır.

Müzeyyen’in babasına karşı hissettiği duygulara sebep olan esas etken, babanın Müzeyyen’e karşı olumsuz ve baskıcı tutumudur. Müzeyyen, çocukluğunda babasının sınırlarının dışına çıkmasına rağmen beğenilmek istediği için annesinin ve babasının ondan beklediği “uslu kız” rolünden vazgeçememektedir. “*“O saniyeleri gösteriyor.’ ‘Onun adı yok mu?’ Kızıyor babam. bana mı kızıyor, saniye kolunun adını bilemediği için kendine mi kızıyor, belli değil. (...) ‘Gördün mü Meral, bir şey öğreteyim dedim, ettiği lafa bak. nereden buluyor böyle tuhaf soruları, bimiyorum ki?’ Başka soru sormuyorum. Uslu bir kızım ben, babamı kızdırmamam gerektiğini biliyorum.*” (Kopan, 22)

Müzeyyen, merak ettiği ve soru sorduğu için azarlanmakta, her şeyi sorgulamadan kabul etmeye ve başkaları tarafından yönlendirilmeyi kabullenmeye itilmektedir. Baba, aile içindeki dominant ve otoriter, kısacası “üstün” rolünü elinde barındırmak için açık vermeme ve otoritesini her aile ferdine kuşkusuz kabul ettirme çabası doğrultusunda “saniye kolunun” adını bilemediğini kabullenmemek için Müzeyyen’e kızmaktadır. Müzeyyen, büyüdüğünde babasının çocukluğunda hatırladığı kadar güçlü ve devrilmez bir karakter olmadığını anladığından ona karşı nefret beslemektedir. “*Ne beklenirdi ki ondan, ölürken anılarımızı sidik kokutmaktan başka?*” (Kopan, 58) Müzeyyen, babası ölmek üzereyken bile çocukluğunda uyguladığı baskı ve sevgisizlik nedeniyle ondan tiksinti duymuştur. Müzeyyen’in çocukluğunda babasından gördüğü ilgisizlik, büyüdüğünde de değişmemiş ve kişiliğini şekillendirerek babasına karşı genel tavrını oluşturmuştur. Bu ailevi bozukluklar ve sorunlu baba-çocuk ilişkisinin bir sonucu olarak Müzeyyen’in çocukluğu mutsuz geçmiş ve bu da

onun kişiliğinin temelini oluşturmuştur. Müzeyyen hayatının çocukluk döneminden kaçmış ve asla hatırlamak istememiştir. “Böyledir zaten, çocukluk, utanılacak sayısız anın birikimidir.” (Kopan, 24) Çocukluğundan utanmasından da görülebileceği gibi Müzeyyen, çocukluğundan sadece kötü anıları hatırlamayı seçerek babasına olan nefretini ayakta tutmaktadır.

II. II. ROMANDA İŞLENEN ANNE FİGÜRÜ

Anne, romandaki aile kavramının temelini oluşturur. Romanda sürekli olarak arka planda işlenen ve her olayı dolaylı olarak etkileyen bu kavramın dinamiğinde annenin rolünü; romanın geçtiği dönem, uzam, toplum yapısı, cinsiyet gibi gerçeklikler belirlemiştir.

Anne figürü, olay örgüsünün başında yani Müzeyyen’in çocukluk döneminin anlatıldığı bölümde yer almaktadır. Bu nedenle odak figürün annesi ile ilgili düşünceleri çocuksu bakış açısını yansıtan bir anlatımla romanda yer almıştır. *Küçüktü elleri. Çamaşır suyu kokardı. Bütün gün evi temizlerdi. Sabah erkenden kalkıp başlardı çalışmaya. Önce kahvaltı hazırlayacak. Kocasını işe, kızını okula gönderecek. Sonra bitmek bilmez temizliğe girişecek; odalar, banyo, tuvalet, camlar, kapılar, halılar, fayanslar... Gün aşırı beyazları kaynatacak, renklileri soğuk sudan geçirecek. Arap sabunu. Çamaşır suyu. Sonra bir de soğan var, gözyaşlarıyla doğranan soğan. Öğleye ayrı yemek, akşama mutlaka üç çeşit; tencere-tava, hep ayna gibi parlak olacak, baktı mı kendini görecek.” (Kopan, 15) alıntısında yazar; bilinç akışı tekniğiyle sadece eyleme vurgu yapan, basit cümle yapıları ve eksilteli cümleler kullanmıştır. Örneğin, “Küçüktür elleri.” cümlesinde “küçüktür”ün sıfat-fiil olması ve cümlenin sadece özne ve yüklemden oluşması, fiile vurgu yapmaktadır. “Küçük” burada kadının toplum içerisinde önemsiz olduğunu anlatan bir sözcük olarak kullanılmıştır. Bu, kadının ailedeki rolünün toplum baskısı ile şekillendiğini ve annenin babaya göre aşağı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda kadının evi temizlemesi betimlenmiş, burada annenin ataerkil sistemde “aşağı” görülen rolünün “önemsiz” olmasına rağmen aileyi ayakta tutan ve evi yaşanabilir kılan temel öge olması vurgulanmıştır. Örneğin, annenin kocasını işe ve kızını okula göndermesi, varlığını ağırlıklı olarak ailesinin düzenini sağlayarak gösterdiğini kanıtlamaktadır. Başka bir örnek ise alıntıda yer alan “Arap sabunu. Çamaşır suyu. Sonra bir de soğan var, gözyaşlarıyla doğranan soğan.” gibi çağrışıma dayalı*

cümler aracılığıyla düşünce akışı anlatım tekniğinin kullanılmasıdır. Günlük hayatın onun için zor olduğunu, hayatında gerek baba figüründen gerek ailesinin parçalanmışlığından kaynaklanan sürekli bir üzüntü halinde olduğunu göstermektedir.

Romanda karşılaşılan aile içi sorunlardan biri yeni doğan kardeşin ablasının yerini alması sonucu abla ile ailenin arasındaki iletişim kopukluğudur. Romanda oldukça gerçekçi ve açık bir şekilde anlatılan bu konu, ailenin iç yapısındaki bazı problemler, örneğin babanın aileden kopuk olması ve bunun sonucu olarak annenin bütün yükü tek başına omuzlanması, gerektiğinden daha büyük problemlere dönüşmüştür. “*Üzme beni kızım, zaten yeterince derdim var, ’ derdi. Dertliydi annem.*” (Kopan, 14) örneğinde de görüldüğü gibi Çiğdem’in doğumu, annenin yükünün artmasına ve sonuç olarak da Müzeyyen’in daha az ilgi görmesine ve aile tarafından göz ardı edilmesine yol açan olumsuz bir durum olarak yer almıştır. Müzeyyen, gerek yaşından gerek ailesinde zaten bulunan bozukluklardan dolayı aile bireyleriyle etkin iletişim kuramamış ve kendini ifade edememiştir.

Olay akışında, Müzeyyen’in seçimlerinde ve geleceğinde en etkin olay, annenin ölümüdür. Çünkü sadece Müzeyyen ve kardeşinin ilişkisini belirlememiş, kaybından sonra Müzeyyen’de yarattığı üzüntüyle onun karamsarlığına neden olmuştur. “*Sadece bir görüntüydü artık annem. Öksüzdük biz. Babalarının umrunda olmayan, babaannelerinin baktığı iki çocuk.*” (Kopan, 27) Müzeyyen’in iç sesi bu noktadan sonra çok daha kötümser bir söyleyişe bürünmüş ve neşeli ya da hoş anılardan çok daha az bahsetmeye başlamıştır. Hayatında karşılaştığı her engelde annesini bir rol model olarak aldığından onun gibi davranmaya çalışmış veya onun nasıl davranacağını düşünmüş, içten içe annesinin onu kurtaracağına inanmıştır.

II. III. ROMANDA İŞLENEN KARDEŞ İLİŞKİSİ

Romadaki kardeş olgusu bağlamında Müzeyyen’in ailesiyle arasındaki iletişim bozukluğu, Çiğdem’e karşı duyguları ve Çiğdem’in doğumuyla annesini kaybetmesi, romanda işlenen ve Müzeyyen’in yaşam algısını değiştiren dönüm noktalarıdır. Bu öğeler, Müzeyyen’in yaşının gerektirdiği yaşamasını engellemiş, aile içinde yalnızlaştırmış ve romadaki sorunsallardan iletişim kopukluğunun temelini oluşturmuştur.

Romadaki olay örgüsü geliştikçe Müzeyyen ve ailesi arasında yaşanan iletişim kopukluğunun Müzeyyen'in kendini dışlanmış hissetmesine ve kardeşi ile yakın bir bağ kuramamasına neden olduğu görülmektedir. *“Neden bir kardeşim olacaktı? Bu bizim ailemizdi. Annem vardı, babam vardı, bir de haftada üç dört kere evimize gelen babaannem. O kadar. Üçü mü karar vermişti bir kardeşim olmasına? Bana neden sormamışlardı? ‘İstemiyorum,’ derdim en uslu halimle, yüzümü ekşitmeden. Söyledim sorsalardı.”* (Kopan, 18) Alıntıda görüldüğü üzere Müzeyyen kendisine sorulmadan kardeşi olmasına üzölmüş, bundan sonraki yaşamında da mutsuzluğunun bir nedeni olarak görmüştür. Bu da onun daha mantıksız ve kopuk düşünelere kapılmasına ve karamsarlaşmasına, bir süre sonra da kendini ailesinden ayırmasına yol açmıştır. Bu durum, kardeşinin doğumu hakkındaki fikrinin alınmamasını ağır karşılamasından ve abartmasından anlaşılmaktadır. Müzeyyen aynı zamanda annesinin ölümü için Çiğdem'i suçlamaktadır. Yazar'ın Müzeyyen'in iç sesinin bu olayı aktarmasında “O kadar.” gibi kısa cümleler, “(...) derdim en uslu halimle, yüzümü ekşitmeden.” kesidinde de görüldüğü gibi devrik cümle yapısı ve “üç dört kere” gibi ikilemeler kullanması; Müzeyyen'in çocuksuluğunu vurgulamıştır. Yazarın anlatımı ve sözcük seçimi, Müzeyyen'in çocuk olmasından dolayı sahip olduğu abartılı bakış açısını açıklamaktadır. Müzeyyen'in ailesinden uzaklaşmaya başladığını gösteren başka bir nokta ise Çiğdem'in doğumunun kendisine verilen bir ceza olduğunu düşünmesidir.

“Bayramlarda tutulan sekerliklere avucumu daldırmıyordum, televizyonda ayıp sahneler çıktığında annem söylemeden gözlerimi kapıyordum, (...) sokağa çıktığımda elbiselerimi kirletmiyorum, terlemeyeyim diye kovalamaca falan oynamıyordum, ağzımı açarak gülmüyordum, o pis seyyar satıcıların pamuk şekerlerine, kağıthelvalarına, (...) yalanarak bakmıyordum, bağıra çağıra şarkı söylemiyordum, ıslık çalabildiğim halde çalmıyordum çünkü bunun bir kıza yakışmayacağını biliyordum, dizlerimi birleştirerek oturuyordum, (...) yapmıyordum işte, kötü şeyler yapmıyordum. Hiçbir suçum yoktu. Bu cezayı hak etmemiştim.” (Kopan, 18)

Bu alıntıda da görüldüğü gibi Müzeyyen, şartlar ne olursa olsun ailesi için mükemmel olmak ve her zaman kurallara uymak istemektedir çünkü ona çocukluğundan beri bu öğretilmiştir, ancak bu şekilde annesinin ilgisini çekebileceğini ve sevileceğini düşünmektedir. Annesinin üzgün olduğunun farkındadır ve Çiğdem'in sorumluluğunun onun için ağır olduğunu anlayabilecek kadar olgundur. Bu

nedenle onu mutlu etmek ya da üzmemek için kendisinden beklendiği gibi ve hayalindeki mükemmel kız çocuğu imajına uygun davranmaktadır. Müzeyyen'in bir kardeşinin olduğunu öğrenmesiyle aile düzeni bozulmuş ve tek çocuk olmanın ona sağladığı aile içi önceliği yitirmiştir. Alıntıda bu durumu kabullenmekte zorlanması vurgulanmaktadır. Müzeyyen'in inkârının sebebi henüz küçük bir kız olması, bir kardeşi olacağının ona daha önceden söylenmemesi ve ondan yaşından daha olgun davranmasının istenmesidir. Bu durumla ilk yüzleşmeye başladığında tökezlemiş, mükemmel kız imajını devam ettirmekte zorlanmış ve gerçekleri daha kolay kabullenmek için kardeşinin kendisine verilen bir ceza olduğunu düşünmüştür. Bu düşünce biçimi yukarıdaki alıntıda da Müzeyyen'in uslu bir kız olarak yapması ve yapmaması gereken şeyleri sıralaması, daha sonra da bunları yapmasına rağmen istediği ilgiyi görememesinden dolayı çocuksu bir şekilde kardeşine bir ceza olarak hitap etmesiyle örneklendirilebilir. Yazar, çarpıcı bir etki yaratmak için örneklendirme kullanmış; bu örnekleri olabildiğince gerçekçi, geniş kapsamlı ve küçük bir kızın günlük hayatından almıştır. Örnekleri art arda sıralayarak da okuyucuya Müzeyyen'in gerçekleri kabullenmekte zorlandığı için duyduğu histerik ve hüznü duygularını yansıtmıştır. Romanın bu noktasından sonra Müzeyyen, Çiğdem gerçeğini kabullenmiş ve kendini açıkça ailesinden ayrı tutmuştur. "*Çiğdem doğmasaydı, nasıl bir hayatım olurdu? Annem ölmezdi belki. Babam bu durumda olmazdı. Çiğdem doğmasaydı "biz"den oluşan bina yıkılmazdı. Ama doğdu.*" (Kopan, 18) alıntısından yola çıkarak da kanıtlanabileceği gibi zamanla Müzeyyen'in annesinin ölümünün etkileri silikleşmiş ve ikinci plana atılmıştır. Ancak Müzeyyen bu süreç içerisinde kurgunun başındaki düşünme tarzından uzaklaşıp daha mutsuz birine dönüşmüştür. Yeni doğan bir bebeğin kendi ihtiyaçlarını gideremeyeceği üzere ona yapılan yardımlar, gösterilen ilgi Müzeyyen'in onu kıskanmasına ve ne yaparsa yapsın ailesindeki eski konumunu elde edemeyeceğini anlamasına neden olmaktadır. Çiğdem'le Müzeyyen'in ilişkisini özetleyerek Müzeyyen'in kardeşi hakkındaki çocukluk çağına ait fikirlerini vermekte olan bu alıntı, ikisinin arasında başgösteren kardeş çatışmasının başlangıcıdır.

Ailesi ile bağları kopmaya başlayan Müzeyyen, zaman içinde Çiğdem'e sadece annesini kaybetmesine dolaylı olarak sebep olmasından dolayı değil, kişiliğinden ve toplumdaki yerinden

dolayı da olumsuz duygular hissetmeye başlamış ve kendisini bundan dolayı Çiğdem’le kıyaslamıştır. “Ortaokul öğrencisi Müzeyyen, koca kız, eşek kadar olmuşta midesine sahip çıkamayan gerizekalı, durmadan kusup herkesi iğrendirirken güzeller güzeli Çiğdem, görüp görülebilecek en uslu çocuk, kırmızı yanaklı prenses bütün otobüsün sevgilisi olurdu.” (Kopan, 26) ve “Çiğdem, o bir prenses. (...) Başaramıyor. Yine başaramıyor. O, Müzeyyen. Sadece Müzeyyen.” (Kopan, 86) alıntılarında görüldüğü gibi Müzeyyen’in Çiğdem hakkındaki görüşleri, kurgu boyunca sabittir. Romanın farklı bölümlerinden alınmalarına rağmen aynı ana fikri, yani Müzeyyen’in Çiğdem’in rolünü kıskanması ve kendini sürekli olarak küçük kardeşiyle karşılaştırması sonucu kardeşinden daha da nefret etmesi, Müzeyyen ne kadar büyümüş olursa olsun, Çiğdem hakkındaki fikirlerinin değişmediğini göstermektedir. Çiğdem’in çevresine ve ailesine karşı olan rolü değişmemiştir ve hâlâ toplum tarafından Müzeyyen’den daha çok sevilmekte, beğenilmekte ve ilgi görmektedir. Bu şartlar değişmemesine rağmen Müzeyyen büyümüş ve olgunlaşmış olduğu için bu olumsuz ruh haliyle baş etmek için artık kardeşini açıkça onun elinde olamayan bir olay nedeniyle yani annesinin ölümü nedeniyle değil; kendisini kardeşi kadar iyi olamamakla suçlamış ve bu da doğal olarak Müzeyyen’de kıskançlık ve yarışa neden olmuştur. Bu mesaj okuyucuya yazarın kullandığı dil ve kelime seçimi aracılığıyla aktarılmıştır. Örnek olarak Çiğdem’den bahsedilirken “prensес” veya “güzeller güzeli” gibi onun sosyal alanda üstünlüğünü gösteren kelimeler seçilirken Müzeyyen’den roman birinci kişi ağzından anlatılmasına karşın iç monologda üçüncü kişi ağzından hitap edilmesi ve “gerizekalı” gibi aşağılayıcı sözcüklerin kullanılması, Müzeyyen’in iç sesi üzerinden kendisini kardeşi ile karşılaştırdığını, kendisini yeterli görmediğini ve bu nedenle kendisinden nefret ettiğini göstermektedir.

Evden ayrıldıktan sonra asla birbirleriyle görüşmeyen, iletişime geçmeyen Müzeyyen ve Çiğdem, hasta olan babalarının bakıcısı Hayriye Hanım’ın ikisini de araması ve babalarının ölmek üzere olduğunu bildirmesiyle yeniden bir araya gelmek zorunda kalmaktadırlar. Nejat Bey’in ölüm haberini aldıktan sonra bir araya gelen kardeşler, bu şekilde çocukluklarından beri sallantılı olan ilişkilerini yeniden gözden geçirme fırsatı bulmuşlardır. “Bana ‘Abla,’ deyip durmasına sinirleniyordum. Ama

rakı sofrasına oturmuştuk bir kere, ne gelirse katlanacaktım. Hep böyle olacaktı. Nefret bir yerlerimde, irinli bir yaraydı, hiç kapanmayacak olan. Ama göstermeyecektim onu kimseye, gösteremeyecektim. Korkaktım.” (Kopan, 108) Müzeyyen, her ne kadar kardeşinden rahatsız olsa da babasının ölüm gerçeği ile yüzleşmesi sebebiyle “rakı sofrası”na oturmuştur. Rakı masası, Türk kültüründe dostların ve ailenin bir araya gelerek eğlendiği veya kederlendiği bir yer olmasından dolayı sembol olarak kullanılmış, kardeşlerin ilişkisinin kusursuz olarak iyileşmeye başladığını göstermiştir. “*Çiğdem’in sarhoşlukla kızarmış yanaklarına baktım. Öpmek istedim. ‘Bize,’ dedim, ‘ilk kez rakı masasına oturmuş olmamızda.’” (Kopan, 113)* Birisi veya bir şey adına kadeh kaldırmak, ona önem verdiğinizi veya kutlamak istediğinizi gösterir. Müzeyyen’in kardeşi ile “birlikteliklerine kadeh kaldırması” ise ilişkilerinde yeni bir sayfa açtığını ve kardeşini kabul etmeye başlamaya hazır olduğunu göstermektedir. “*Omzumdan başını kaldırmadan inledi Çiğdem. ‘Yapamazsın. Yapmazsın. Sen, beni hiç sevmedin ki.’” (Kopan, 118)* Bu olay akışı, yazara karakterlerin iç dünyalarını açıklayabilme ve karakterlerin birbirleriyle yüzleşmelerini sağlama olanağı vermiştir. Çiğdem’in başını Müzeyyen’in omzuna koyması, ona duyduğu yakınlığı ve ondan güç almasını sembolize etmektedir. Çiğdem’in ikisinin ilişkisine ait kurgunun başından beri vurgulanan bu gerçekliği itiraf etmesi ve Müzeyyen’in de ona itiraz etmeyip sessiz kalması ise her ne kadar ilişkileri düzelmeye başlasa da asla tam anlamıyla sağlıklı olamayacağını ve ikisinin de her ne kadar iyi geçinmeseler de birbirlerini anladıklarını göstermektedir.

III. “AİLE” KURGUSUNUN ANA KARAKTER ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

Müzeyyen’in aile kurgusundaki rolü’ onun kadın olması gerçekliğiyle ilişkilidir. Bu bağlamda roman boyunca ona rol model olan annesi, babaannesi ve bu karakterlerle yaşantıları Müzeyyen’in ailesiyle olan ilişkisini ve aile içindeki rolünü belirlemiştir

Romanda yer alan toplumun anlayışına göre bir kadın ancak aile kurabildiği ve çocuk sahibi olduğu takdirde Kabul görmektedir. Bu görüş, Müzeyyen’in babaannesi ve babası tarafından da kabul edildiği için Müzeyyen, kendi hayatında bu şartları sağlayamadığı sürece ailede dışlanmakta ve kendi varoluşuyla hiçbir anlam ifade etmemektedir. Aileden bağımsız olarak bu düşünceye katılmayan

anne figürü, Müzeyyen için doğru bir rol model olsa da onun ölümünden sonra Müzeyyen'i kendisinden farklı düşünen aile ile iletişim kurmaya yönlendirecek kimse kalmamıştır. Bunun sonucu olarak da Müzeyyen kendisini aileden soyutlamıştır. Aile kuramamış bir kadın toplumda başarısız olarak tanımlanmaktadır. *“Bir aile bile kuramamış zavallı Müzeyyen'i anladı.”* (Kopan, 29) İş başvurusunda “zavallı” olarak nitelendirilen Müzeyyen, iş için diğer yetenekleri sorgulanmadan sadece evlenmemiş olması üzerinden aşağılanmaktadır. *“Annem burada olsaydı, ‘Kalk Müzeyyen, gidiyoruz, bu kadının bizi daha fazla aşağılamasını çekemeyeceğim,’ derdi. (...) Ama yoktu annem. Yanımda yoktu. Dünyada yoktu.”* (Kopan, 30) Alıntıda bahsedilen annesi güçlü, toplumun ve dolayısıyla da ailenin farklı görüşlerine karşı kendi görüşüyle var olabilen, hakkını savunan doğru bir rol modeldir. Bu alıntı da Müzeyyen'in iş başvurusunda reddedilmesinin üzerine kendini savunamaması, annesinin aksine tek başına var olamadığını göstermektedir.

Romanda toplumun kadına bakış açısını yansıtmak için mahallede yaşayan insanların diyaloglarına sıklıkla yer verilmiştir. Bu anlayışa göre kadın çalışmamalı ve kocasının boyunduruğu altında yaşamını sürdürmelidir. *“Koca atölyesi varmış Vedia Hanım'ın, eğer babam inada bindirmeseymiş, ‘Sen koskoca saatçi Nejat'ın karısı oldun Meral, el alemin eteğine mi eğileceksin?’ demeseymiş, annem İstanbul'un en iyi terzilerinden biri olurmuş.”* (Kopan, 49) alıntısında “Koskoca saatçi Nejat” betimlemesinde yüceltilen baba figürünün yaptığı işe bakış açısı üstün nitelikli olsa bile anne figürünün bu işi yapması “el alemin eteğine eğilmek” olarak değerlendirilmektedir. Bu bakış açısı, ailede annenin çalışmasını olumsuz yönle karşılamıştır. Romanda olay örgüsü ilerlediğinde Müzeyyen'in işe alınmaması da bu alıntıda ele alınan toplum ve aile içerisinde kadının arka planda kalması gerektiği görüşünü desteklemektedir. Anne ve Müzeyyen figürleri, her ne kadar bu durumdan mutlu olmasalar ve kendi başlarına ayakta kalabilecek güçte olsalar da baba ve koca figürlerine bağlı olmak zorunda kalmışlardır. Bunun sonucunda Müzeyyen işe kabul edilememiş ve anne de istediği mesleği yapamamıştır. Ayrıca anne figürünün mahalle sakinlerince kendi adıyla anılmak yerine *“koskoca saatçi Nejat'ın karısı”* gibi baba karakterinin eşi olarak anılması da var olan düzende anne karakterinin arka plana atıldığını göstermektedir.

Romanda baba figürünün Müzeyyen üzerinde etkili olan diğer erkek karakterlerle ilişilendirildiği görülmüştür. Bu ilişki, Müzeyyen'in yaşam algısında toplumun erkek bireyelerine karşı aldığı genel tutumun oluşmasında babası ile yaşantılarının etkili olduğunu göstermektedir. Bu algı, Müzeyyen'in annesi başta olmak üzere diğer kadın karakterlere sempati beslemesine neden olmuştur. *“Babamın eve gelmediği gecelerde annem sigara üstüne sigara içip dert yanardı Nezihe Teyze'ye, 'Hakim olamıyor sikine hayvan herif,' derdi. Sinan'ın ne farkı vardı ki babamdan? Annemin ettiği küfürler, okuduğu belalar tek tek geçmişti zihninden. On iki yaşındaydım ve zamanı gelince aynı şeyleri söylemem gerektiğini biliyordum.”* (Kopan, 35) alıntısında da görüldüğü gibi annesini örnek alıp idealleştirirken Sinan ve babası arasında benzetme kurarak babasına karşı olan olumsuz düşüncelerini kendi ilişkisinin temeline de yerleştirmiştir. Annesi her ne kadar sevdiği mesleğinden toplum baskısı nedeniyle vazgeçecek ve onu aldatan babasını bekleyecek kadar güçsüz olsa da Müzeyyen, annesi hayatta olmadığı için ona karşı romantik bir bakış açısı benimsemiştir. Ölen kişiler genellikle kişinin duyduğu özlem duygusundan dolayı olduklarından daha iyi bir şekilde hatırlanırlar, bu nedenle annesinin davranışlarını ve kararlarını sorgulamadan kabullenen ve benimseyen Müzeyyen, tıpkı annesinin kendisini aldatan kocasını boşayacak gücü bulamaması gibi Sinan'ın kendisini kullanmasına izin vermektedir. Sinan ile ilişkisi, Müzeyyen'in geçmişindeki aile ilişkileri tarafından şekillendirilmiş bakış açısı ve Sinan'ın tutumu nedeniyle çarpıktır ve bu bozukluğun esas sebebi ikili ilişkilerde ve bu ilişkilerin ilerlemesiyle oluşan ailevi ilişkilerde erkeklerin kadınlara karşı duyduğu üstünlük duygusudur.

Romanda Müzeyyen'e aşılana “aile içerisinde erkeğin kadından üstün olma” algısı, kadın-erkek arasındaki ikili ilişkiye de yansımaktadır. Bu olgu, Müzeyyen'le mahallenin en “efendi” olarak bilinen çocuğu, Sinan karakteri arasındaki ilişki üzerinden verilmektedir. Yetiştirilen erkek çocuklar “kızların kendileri olmadan yaşayamayacağına” inandırılmaktadır, bu nedenle büyüdüklerinde aynı düşünce tarzını eşlerine ve çocuklarında empoze etmektedirler. *Yazar*, geriye dönüş tekniği kullanarak Müzeyyen'e “bir kadının ilişkideki erkek karaktere muhtaç olduğu ve ilişkini süresince ilişkinin tamamen erkek karakterin kontrolünde olduğu” düşüncesinin çocukluktan beri verildiğini

net bir şekilde aktarmaktadır. Henüz küçük bir çocuk olan ve etrafındaki dünyanın nasıl işlediğini daha yeni yeni anlamaya başlayan Müzeyyen'in Sinan'a verdiği cevaptan da yola çıkarak Sinan'ın kendini bilmiş tavrıyla dalga geçmektedir. Bu, romanda ele alınan ikili ilişkilerde kadınların erkeklerden daha zayıf ve onlara muhtaç olmasının Müzeyyen açısından tek taraflı ve sadece erkekler tarafından kabul edilen bir görüş olduğunu göstermektedir. *“Bana bütün erkekleri bir anda anlattığı için boynuna atlayıp öpmek istemiştim. Zavallı. Korkak. Yalancı.”* (Kopan, 39) Müzeyyen, erkeklere karşı antipatisini açıkça ifade ederek aile ve kadın-erkek ilişkisindeki ataerkil yapıyı reddetmekte, hatta bu düşüncesini abartarak erkeklere karşı yaptığı genellemeyle sadece Sinan ve babasına karşı ifade ettiği duyguları bütün erkeklere yaymaktadır. Sinan ve baba karakterleri nedeniyle Müzeyyen'in aklında net bir “erkek” tanımı oluşmuş ve çocukluk dönemindeki kötü deneyimleri, onun geleceğini de şekillendirmiştir. Bu, yukarıdaki alıntıdaki ironide, yani Müzeyyen'in Sinan'a onu cinsel amaçla kullandığı için “boynuna atlayıp öpmek istemesi”nde görülmektedir. Bunun gösterildiği başka bir nokta ise Sinan'ın aşağılayıcı bakış açısına karşın Müzeyyen'in içinden yine Sinan'a karşı beslediği aynı aşağılayıcı tavrı “zavallı”, “korkak” gibi ifadelerle erkeklere yöneltmesidir. Müzeyyen bu tavrı kendi anne babasının arasındaki ilişki sonucu geliştirmiş ve kendi ilişkilerine de yansıtmıştır.

Romanda yer alan babaanne figürünün Müzeyyen'e kötü örnek olması ve ona toplumda genel olarak kabul edilmesine rağmen yanlış olan değer yargılarını vermesi, Müzeyyen'in ailesinden daha da uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu durum, *“Bir de göğüslerim vardı; babaannemin biraz kambur yürümemi tembihlemesine neden olan, zamansız belirginleşen, utanmam gereken göğüslerim.”* (Kopan, 36) alıntısında da görülmektedir. Müzeyyen'in ergenliğe girdikten sonra doğal bir fizyolojik olay olarak göğüsleri büyümüştür. Toplumca bu durum utanılması gereken bir olaydır. Babaanne de bu algıyla Müzeyyen'e yaklaşmış ve kendini toplumun düşüncelerine göre şekillendirmesi gerektiğini empoze etmeye çalışmıştır. Bu nedenle annesinin ölümünden sonra Müzeyyen'i yetiştiren babaannenin Müzeyyen'e kötü örnek olduğu görülmektedir. Müzeyyen'in “utanmam gereken göğüslerim” ifadesindeki sitem ve iğneleyici sözcük seçimi, Müzeyyen'in görüşlerinin babaannesinininkilere uymamasından dolayı babaannesinden uzaklaştığını göstermektedir. Ancak

kadına karşı olan bu baskı durumu, Müzeyyen'in beklenenden daha farklı olarak kendine güvenen ve ilişkilerinde edilgen olmayan bir kişi olmasını ve kadınlara karşı kendini daha yakın hissetmesini sağlamıştır.

IV. SONUÇ

Yekta Kopan'ın "Aile Çay Bahçesi" adlı romanında ele alınan ana karakter Müzeyyen'in kişilik gelişimi, romandaki olay akışı ve bu olayların sonuçları üzerinden aktarılmıştır. Müzeyyen'deki bu değişime neden olan temel etmen, içinde bulunduğu aile yapısıdır. Sorunlu bir yapıya sahip olan ailenin Çiğdem'in doğumu sonucu daha da bozulması ile başlayan olay akışı, Müzeyyen'in yaşam algısını biçimlendirmiştir. Sonuç olarak Müzeyyen'in gelişimi günümüz toplumunda sıkça görülen aile içi sorunların ve aileyi etkileyen dış gerçekliğin birey üzerinde olumsuz bir etki yarattığını göstermektedir.

Bu çalışmada öncelikle romanda yer alan ailenin bireyleri ve bireylerin ilişkileri incelenmiştir. Kurgulanan aile dinamiği baba merkezlidir. Anne figürü ailenin düzenini sağlamaktadır ve aile içerisinde pasif bir rodedir. Baba figürü, romanın başında ele alınan ailevi sorunların temel nedenidir ve anne ile çatışmaktadır. Çatışmanın sebepleri, babanın anneye karşı benimsediği toplumsal değer yargılarına bağlı tutumu ve annenin bu yargılara başkaldırmasıdır. Bu çatışma sonucu aile içerisindeki düzeni sorgulamayan, itaatkar ve kendinden beklenmeyecek olgunlukta davranışlar gösteren Müzeyyen'e karşı babasının tutumu çok daha katı ve kuralcıyken annesinin tutumu daha şefkatli ve koruyucudur.

Romanda verilen bu yapıdaki değişimler incelenmiş ve Müzeyyen'in yaşam algısı üzerindeki etkileri neden-sonuç ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Aile yapısı, Çiğdem'in doğumuyla bozulmuş ve Müzeyyen'in kişiliğini şekillendiren ailevi sorunların oluşmasına neden olmuştur. Müzeyyen'e gösterilen ilgi azaldığı için Müzeyyen, Çiğdem'e karşı kıskançlık ve nefret gibi duygular beslemeye başlamıştır. Aynı zamanda annesinin ölümünün yarattığı olumsuz duyguları kardeşinin üzerine yansıtmıştır. Bu değişim sonucu artık babasının onayını alma kaygısı taşımadığı için babasına ve babasıyla aynı görüşleri paylaşan Sinan gibi karakterlere karşı olumsuz bir algı geliştirirken kendisi

gibi kadın bireylere karşı daha çok sempati beslemeye başlamıştır. Yapıtın olay örgüsüne bakıldığında ve olaylar arasında bağlantı kurulduğunda bu yaşam algısının oluşmasındaki temel nedenin aile yapısı olduğu görülmüştür Romanın sonunda Müzeyyen, başta babası olmak üzere erkeklerin otoritesine ve toplumun baskısına başkaldırmış ancak sonuç olarak toplum ve aile içerisinde tek başına var olamayarak başarısız olmuştur. Yapıtta odak figürün yetişkinlik döneminde yer alan ilişkiler ayrı bir çalışmanın konusu olacağından dolayı bu çalışmada detaylı yer almamıştır.

V. KAYNAKÇA

Aktaş Özkafacı, Aysun. “*Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Kopan, Yekta. *Aile Çay Bahçesi*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2013.

Kaya, Şule. “*Ergenlerde Ana-Babaya Bağlanma Örüntüsünün Benlik Saygısı ve Yalnızlık İle İlişkisi*”. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, 2017.